

een ontwenningsskuur tegen televisieverslaving

FAC. SOCIALE WET.
BIBLIOTHEEK IESP
Van Evenstr. 2 B
3000 LEUVEN

een experimenteel panelonderzoek naar de impact van de televisie op het alledaagse gezinsleven

g. de meyer
a. hendriks
g. fauconnier

«Ik weet nu dat ik geen TV, althans geen nieuwe, meer koop. We kunnen die zonder ongemak best missen».

«We hadden zoveel goede voornemens gemaakt, maar de televisie is sterker».

«Ik ben de TV-programma's heel nauwkeurig blijven lezen en had nogal wat spijt dat ik sommige programma's moest missen».

«Ik ben blij dat alles achter de rug is: de kinderen zijn terug kalmer».

«Ik vond het fijn dat ik mijn mond niet meer moest houden terwijl mijn man sport keek op TV».

«Ik vind het van mezelf vreemd dat ik niet meer naar het radionieuws ben gaan luisteren. Ik weet minder wat er omgaat in de wereld».

«Ik besef nu dat televisie veel heeft kapot gemaakt».

«Ik wou dat dit experiment nog wat kon voortduren: dan zouden we de zondagnamiddag een geldig excuus hebben om niet op bezoek te moeten bij onze altijd TV kijkende (schoon)ouders».

(Reacties van panelleden na het experiment)

«Ik doe mee omdat mijn vrouw beweert dat ik verslaafd ben aan TV. Ik wil het tegendeel bewijzen».

«Mag ik nog vlug een aflevering van de Collega's zien?»

«Wat krijgen we om aan zo'n zware beproeving mee te werken?»

(Reacties van panelleden voor het experiment)

SITUERING

Het hoeft geen betoog dat televisie een belangrijke rol speelt in het dagelijkse leven: in talrijke studies heeft men gepoogd een inzicht te krijgen in de hoeveelheid tv-consumptie, in de zender- en programmavoorkeur, in de functies van de voldoening geput uit het tv-kijken ...

De meeste van deze studies gaan, ten eerste, uit van een beeld van de tv-kijker als een geïsoleerd individu en isoleren, ten tweede, het tv-kijken nog eens van andere menselijke activiteiten. De voorliggende studie is integendeel geconcentreerd op tv-kijken in gezinsverband en probeert de tv-kijker in relatie te brengen met het totale spectrum van de menselijke activiteit en speciaal met andere vrijetijdsbezigheden (1).

Oorspronkelijk lag het in de bedoeling om via een representatieve survey tv-kijkers met niet tv-kijkers te confronteren in de hoop langs deze weg enige verschillen in hun respectieve alledaagse leven te kunnen optekenen. Dit project zou niet probleemloos zijn verlopen wanneer 'niet tv-kijken' tenminste zoveel zou betekenen als 'geen tv-toestel bezitten'.

Het blijkt namelijk dat het om zeer specifieke groepen van de bevolking gaat die geen tv-toestel bezitten (met, bijvoorbeeld, een laag inkomen, maar ook met een hogere educatie). Het niet aanschaffen van een tv-toestel blijkt bovendien vaak het gevolg van een min of meer geprononceerde afkeer voor televisie (2).

Het lag evenwel niet in de bedoeling onderzoek te doen naar de motivatie van niet-tv-kijken.

Om toch tot enige representativiteit te komen zou men zich tevreden hebben kunnen stellen met de definitie van de niet-kijker als iemand die slechts x minuten per dag tv kijkt (3) of het onderscheid kijken - niet kijken afzwakken tot zware-lichte tv-kijker (4). Ondermeer omwille van het kunstmatig karakter van dergelijke categorieën werd van de survey-methode overgeschakeld op de panel-methode, waarbij representativiteit wordt ingeboet maar een diepgaander onderzoek over een langere tijdsperiode mogelijk wordt.

Bovendien werd besloten de impact van de tv op het dagelijks gezinsleven niet direct maar indirect te benaderen, namelijk door de panelleden gedurende een bepaalde periode de mogelijkheid tot tv-kijken te ontnemen. De techniek werd eerder al eens uitgetest door omroepmedewerkers: door een ZDF-redacteur met de hulp van studenten van het Institut für Publizistik in Berlijn bij twee gezinnen, en daarna, meer bepaald begin april 1976, door programmamakers van BRT 2-omroep Antwerpen in een experiment met vijf gezinnen wier tv-toestel voor een periode van drie weken verzegeld werd en die achteraf over hun tv-verslaving praatten voor de radiomicrofoon in een reeks uitzendingen van het programma 'Het Oorbeest'.

Het Duitse ZDF-experiment waarin twee — slechts twee — gezinnen vijftien

avonden op video werden gevolgd, kwam ondermeer tot de vaststelling dat tijdens het experiment verveling, kibbelpartijen (anders geneutraliseerd door het tv-toestel) troef waren en dat na het 'vasten'-experiment intenser dan ooit werd gekeken en naar alles: niet de programma-inhoud was bepalend, wel het bestaan van het tv-toestel zelf dat de rol kreeg toebedeeld van de grote Ersatz-bevreder voor intermenselijke betrekkingen. Het BRT-experiment leverde een genuanceerder beeld met gezinnen waarin de ontwenning geen bijzondere problemen stelde, men «uiteindelijk weer gezellig thuis was», het experiment als soms hard maar heilzaam werd ervaren en men na het experiment zich voornam selectief tv-programma's te bekijken. Voor het opstellen van de vragenlijst werd behoudens het materiaal van de radio-experimenten en elders vermeld onderzoek ook nog inspiratie geput uit de onderzoeken die betrekking hebben op een niet gewilde onderbreking van het tv-kijken zoals dat bij een staking gebeurt (5).

METHODE

Het globale researchdesign mag, blijkens wat reeds gezegd is, omschreven worden als een veldexperiment met een paneltechniek, een als vruchtbaar bestempelde methode in het media-effect-onderzoek (want niet wereldvreemd en over een langere periode gespreid).

Het panel werd geselecteerd op basis van een lijst van gezinnen die zich bereid verklaard hadden mee te werken. De lijst werd verkregen via oproepen in de rubriek Courant van het dagblad De Standaard, in de BRT 2 - programma's Service Telefoon (Martin De Jonghe) en De Nacht van Dinsdag (Ireen Houben) en in programma's van de Leuvense lokale radio's.

Deze manier van werken leverde gemotiveerde panelleden die aan het experiment deelnamen omdat ze het — naar eigen zeggen — intrigerend vonden, om zichzelf, de kinderen of de gezinsrelatie te testen, uit irritatie of onvrede met tv(-programma's). Voor sommigen onder hen was de televisie al een 'probleem'. Men mag veronderstellen dat een toevallige selectie van panelleden (met meer 'probleemloze' kijkers) alleen maar een extremer beeld van de tv-impact, zoals die verder zal uitgetekend worden, zou opleveren.

Rekening houdend met pragmatische overwegingen — de gezinnen werden gevolgd door studenten (6), min of meer woonachtig in de omgeving — werden uiteindelijk 22 gezinnen uitgekozen waarvan er nog 2 de medewerking vroegtijdig zouden stopzetten.

Het panel van de gezinnen ziet er als volgt uit:

<i>Gezinssamenstelling:</i>	
Alleenwonende vrouw	3
Moeder met een ongehuwd, inwonend kind	1
Vader, moeder zonder ongehuwd, inwonend kind	7
Vader, moeder met 1 ongehuwd, inwonend kind	2
Vader, moeder met 2 ongehuwde, inwonende kinderen	4
Vader, moeder met 3 ongehuwde, inwonende kinderen	2
Vader, moeder met 6 ongehuwde, inwonende kinderen	1
<i>Beroep gezinshoofd</i>	
Hoger kader	8
Middenstand	2
Lager kader	7
Arbeider	2
Student	1
<i>Leeftijd gezinshoofd</i>	
20-29	2
30-39	8
40-49	7
50-59	3
Totaal	20

Elk lid afzonderlijk van de resterende 20 gezinnen werd gedurende een periode van 5 weken (van 26 januari tot 3 maart 1985) van zeer nabij gevolgd: startend één week vóór de verzegeling van de stekker van het tv-toestel, over een periode van 3 weken zonder tv, tot een week na de verbreking van het zegel.

Op 4 momenten (een week vóór de verzegeling, één en drie weken na de verzegeling, een week na de verbreking van het zegel) werden interviews afgenomen die betrekking hadden op de specifieke situatie van het ogenblik (bijvoorbeeld, welke programma's men het meest miste na de verzegeling van het tv-toestel). Op dezelfde momenten werd een ander, maar steeds identiek interview afgenomen over de 'subjectieve beleving' van de situatie op dat ogenblik.

In feite waren de interviews bedoeld als omkadering van een andere techniek, waarmee gepoogd werd zo exact mogelijk de dag (met of zonder tv) te reconstrueren.

Elders (7) heeft men, met dat doel voor ogen, volstaan met, bijvoorbeeld, surveys bij wel en niet tv-kijkers betreffende de tijd besteed aan verschillende bezigheden tijdens de dag, of met een survey (8) over de activiteiten die beoefend werden gedurende de periode dat men normaal zou tv gekeken hebben maar dat om een of andere reden niet kon doen. Om tot een zo nauwkeurig mogelijk verslag van de evolutie in de bezigheden in de periode van 5 weken te komen werd geopteerd voor de techniek van het dagboek (9): de gezinsleden werd gevraagd dagelijks per kwartier een cijfer te noteren corresponderend met de bezigheid zoals die opgenomen was in een open lijst van binnen- en buitenhuisactiviteiten (10).

RESULTATEN

De TV-verslaving

Alhoewel men voorzichtig met de term dient om te springen gaat het onderzoek in feite over tv-'verslaving'. Wat ons interesseerde was te weten te komen hoe tv 'verslaafden' hun dag zouden indelen wanneer abrupt gebroken wordt met hun gewoonte. De ontwenningsskuur van tv en de mate waarin de 'afgekikten' opnieuw zouden vervallen zou dan op een onrechtstreekse manier een indicatie kunnen geven van wat de tv 'drug' in het alledaagse gezinsleven heeft aangericht.

Wanneer men vóór de verzegeling van de tv op de man af vraagt of men van zichzelf vindt dat men eraan verslaafd is antwoordt een minderheid, slechts 10,7% positief. Na de verzegeling bekent evenwel ongeveer de helft van de panelleden dat men tv minstens af en toe mist, en dat in toenemende mate naarmate de tijd verstrijkt.

Tabel 1: Het gemis van televisie (in %)

TV missen	Na één week	Na drie weken
Zeerg	3,6	0,0
Erg	5,4	5,5
Af en toe	35,7	45,5
Omzeggens niet	26,8	29,1
Helemaal niet	28,6	20,0
	N = 56	N = 55

Wanneer bovendien vóór de verzegeling gevraagd wordt of er tv-programma's zijn

die men niet graag mist, antwoordt een grote meerderheid positief (70,2%). De programma's die men meest zou missen bij de bevroegde gezinnen waren: nieuws, speel- en weekend-film, IQ, Panorama, Terloops, Sportprogramma's allerhande, Merlina, De Smurven, The A-Team. Deze programma's blijken ook na de verzegeling tot de meest gemiste te behoren.

Wanneer men de ondervraagden dwingt om tv-kijken op te nemen in een lijst van de meest geliefde vrijetijdsbezigheden (en tv-kijken overeenkomstig in de lijst ongetwijfeld oververtegenwoordigd is), scoort tv-kijken al met al toch vrij hoog.

Tabel 2: De tien meest geliefde vrijetijdsbezigheden (gewogen in %)

Vrijetijdsbezigheden	%
Sporten	11,6
Boeken lezen	9,0
TV-kijken	8,6
Handwerk	5,5
Tekenen, e.d.	5,5
Tuinwerk	3,8
Wandelen	3,8
Verenigingsleven	3,4
Gezelschapsspelen	3,3
Platen, cassettes beluisteren	3,3

(1,9% : alle panelleden plaatsten de vrijetijdsbezigheid op de laatste plaats; 19% : alle panelleden plaatsten de vrijetijdsbesteding op de eerste plaats).

En wanneer men, tenslotte, nagaat hoeveel tijd er op een willekeurige dag in de eerste onderzoekswaek, vóór de verzegeling, aan de dagdagelijkse activiteiten van alle panelleden besteed wordt, scoort tv-kijken andermaal zeer hoog (na de slaap, het werk of de school en het eten).

Tabel 3: De dagindeling (met televisie) van dinsdag 29 januari 1985 (in %)

Dagindeling	%
Lichaamsverzorging	1,9
Maaltijden klaarmaken	1,6
Maaltijden nuttigen	3,9
Bezig zijn met kinderen	0,4
Huiswerk helpen maken	2,8
Spelen (met kinderen)	1,6
Gezelschapsspelen in gezinsverband	0,5
Post doornemen	0,2
Schrijven	0,6
Telefoons ontvangen	0,1
Zelf opbellen	0,2

Allerlei klusjes opknappen	0,1
Huis proper houden	1,3
Eetgerei afwassen	1,1
Bedden opmaken	0,3
Kleding verzorgen	0,5
Krant lezen	0,7
Tijdschriften lezen	0,1
Boeken lezen	1,1
TV-kijken	3,1
Radio luisteren als achtergrond	0,3
Radio luisteren	0,3
Met videospelletjes spelen	0,1
Met home-computer werken	0,1
Relaxen	1,3
Discussies en praten met gezinsleden	1,1
Bezoek ontvangen	0,9
Verzorging planten binnenshuis	0,1
Verzorgen dieren binnenshuis	0,0
Voortwerken (voor firma)	0,6
's Nachts opstaan	0,0
Slapen	35,9
Intieme sfeer	0,2
Hobby (handwerk, tekenen, muziek, bakken, automiek, verzamelingen)	2,0
Verplaatsing naar/van werk	1,2
Verplaatsing naar/van school	2,2
Autorijden	0,6
Auto onderhouden	0,0
Met openbaar vervoer rijden	0,1
Werken	15,3
Op school zijn	9,1
Maaltijden buitenshuis nemen	0,4
Winkelen	1,2
Kuieren, wandelen	0,2
Zelf aan sport doen	1,2
Sport bijwonen	0,1
Bijverdienste uitoefenen	0,1
Naar cinema	0,3
Naar (jeugd) café	0,5
Verenigingsleven	0,8
Op bezoek bij vrienden	0,2
Medische verzorging	0,3
Religieuze activiteit	0,0
Vrienden/familie helpen	0,6
Buiten spelen (met de kinderen)	0,0
Buiten dieren verzorgen	0,1
Bibliotheekbezoek	0,0
Bij de kapper	0,1
Geen antwoord	0,5

N = 5760

Men mag dus besluiten dat, alhoewel de meeste ondervraagden — het gedrag van verslaafden getrouw — hun verslaving niet toegeven, zij in een zekere mate afhankelijk zijn geworden van de televisie. Deze afhankelijkheid heeft niet alleen een individueel maar ook een sociaal aspect: 1 op 5 panelleden verklaart na de verzegeling van het televisietoestel (20% in de eerste en 21,8% in de derde week) last te hebben om met collega's, vrienden mee te kunnen praten en wordt dus in zekere mate in een sociaal isolement geduwd. Nogmaals: de beeldspraak van de verslaving is wellicht overdreven, maar van tv-

gewenning, van een ingeburgerde tv-gewoonte, van televisie-afhankelijkheid kan zeker sprake zijn.

Wanneer verderop de variabele tv-afhankelijkheid wordt gehanteerd dan is die gebaseerd op de gemiddelde — terloops gezegd vrij lage — kijkduur per dag in de eerste week: wie meer dan 1 uur per dag aan het tv gekluisterd is wordt in dit onderzoek geklasseerd als 'afhankelijk', wie minder dan een half uur per dag tv-kijkt wordt 'niet afhankelijk' genoemd en wie gewend is een half tot een uur per dag tv te kijken wordt 'matig afhankelijk' genoemd.

Ervan uitgaande dat de tv-afhankelijkheid voor kinderen een andere betekenis heeft dan voor volwassenen, is elk van de drie afhankelijkheidsgroepen nog eens opgesplitst in drie groepen: kinderen (tot 12 jaar), jongeren (van 12 tot 18 jaar) en volwassenen (vanaf 18 jaar; hier in de praktijk: ouders vanaf 25 jaar).

Dat de televisieverlaving voor kinderen reëel is kan afgeleid worden uit het feit dat niet alleen de ouders, maar de kinderen zelf eerlijk toegeven wel eens afgeleid te worden van het schoolwerk.

Tabel 4.6: Televisie als afleider van schoolwerk (in %)

Worden de kinderen/wordt U bij het schoolwerk wel eens afgeleid door tv?

	antwoord ouders	antwoord kinderen
ja	57,9	66,7
neen	42,1	33,3
	N = 19	N = 21

De verslavingscyclus

Via het dagboek kan men exact objectief reconstrueren hoe de verslavingscyclus (verslaving - ontwenning - hervallen) verloopt. Via de vragenlijst over de persoonlijke beleving van die cyclus komt men tot een beeld van de subjectieve ervaring van de verslavingscyclus.

Een objectief beeld van de verslavingscyclus

In het volgende zullen steeds de negen hoger genoemde groepen naar hun gedrag geobserveerd worden in de loop van de tv-verslavingscyclus: de negen groepen worden als volgt genummerd:

Ouders spelen met kinderen/kinderen spelen (in)

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	39,0	18,2	35,7	2,7	37,0
1.2	4,5	3,3	5,6	0,3	2,8
1.3	1,7	0,8	2,7	2,1	1,3
2.1	54,3	63,0	62,6	82,6	35,6
2.2	0,0	0,0	0,0	2,3	1,0
2.3	1,8	2,0	2,5	2,5	0,4
3.1	66,0	82,3	90,6	117,0	51,0
3.2	0,7	0,2	0,0	0,5	3,2
3.3	1,7	2,3	3,7	3,4	1,3
TOT.	10,2	10,0	12,5	12,1	8,0

Ouders spelen met kinderen/kinderen spelen (out)

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	2,5	0,0	2,2
1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3	0,0	0,0	0,6	0,8	0,3
2.1	0,0	7,6	19,6	35,3	8,0
2.2	1,3	0,0	2,3	0,3	0,0
2.3	0,3	1,1	0,6	0,3	0,0
3.1	0,0	8,0	2,3	1,0	6,0
3.2	0,0	1,5	6,7	0,7	0,0
3.3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TOT.	0,1	1,1	2,0	2,0	0,9

Discussiëren, praten met gezinsleden

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	1,2	2,0	1,2	1,2	0,2
1.2	3,6	2,8	3,1	0,6	1,5
1.3	11,7	11,6	13,0	11,6	7,1
2.1	2,0	2,0	3,3	8,0	1,6
2.2	6,3	2,6	4,6	5,3	14,0
2.3	5,3	13,9	10,6	9,1	8,0
3.1	0,6	3,0	3,0	4,6	1,6
3.2	1,5	2,2	5,5	3,0	3,0
3.3	6,4	8,8	5,3	5,4	6,2
TOT.	5,4	7,8	6,7	6,1	5,5

Bezig zijn met de kinderen voor praktische dingen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	5,0	0,0	0,2	0,0	0,0
1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3	3,8	2,8	3,7	3,2	9,1
2.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	0,0	0,0	0,3	0,0	1,0
2.3	5,7	5,5	5,6	4,8	4,9
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	1,5	0,5	0,0	0,0	0,2
3.3	2,7	3,8	2,0	2,4	2,4
TOT.	2,8	2,6	2,2	2,0	2,9

1.1 = niet afhankelijk	- kinderen	(4 in aantal in het panel)
1.2 = niet afhankelijk	- jongeren	(6 in aantal in het panel)
1.3 = niet afhankelijk	- volwassenen	(8 in aantal in het panel)
2.1 = matig afhankelijk	- kinderen	(3 in aantal in het panel)
2.2 = matig afhankelijk	- jongeren	(3 in aantal in het panel)
2.3 = matig afhankelijk	- volwassenen	(12 in aantal in het panel)
3.1 = afhankelijk	- kinderen	(3 in aantal in het panel)
3.2 = afhankelijk	- jongeren	(4 in aantal in het panel)
3.3 = afhankelijk	- volwassenen	(17 in aantal in het panel)
TOTAAL		(60 in aantal in het panel)

In de grafieken worden per week gemiddelde kwartieren uitgezet (absoluut aantal kwartieren gedeeld door 60).

Bij de lectuur van de cijfergegevens dient men er rekening mee te houden dat de vierde week van het onderzoek een vakantieweek betreft.

Het verloop van de tv-verslavingscyclus kan men uit onderstaande gegevens aflezen. Het blijkt dat na het experiment gemiddeld 3 kwartier minder tv wordt gekeken dan ervoor: men krijgt de indruk dat de ontwenningsskuur toch enig effect heeft gehad, althans op korte termijn.

Tabel 5: De televisie verslavings-cyclus naar leeftijd/tv-afhankelijkheid

TV-kijken

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	4,7	0,0	0,0	0,0	3,2
1.2	8,1	0,8	0,6	1,0	21,0
1.3	10,6	0,1	0,0	0,0	11,6
2.1	22,0	0,0	0,0	0,0	21,0
2.2	19,6	0,3	0,0	0,0	14,0
2.3	20,1	0,9	0,0	0,0	16,5
3.1	38,3	0,0	0,0	0,0	23,6
3.2	43,5	0,0	0,0	0,0	37,0
3.3	44,0	1,0	0,6	0,1	36,0
TOT.	25,9	0,5	0,2	0,1	22,9

Deze tv-verslavingscyclus wordt in elk van de nog volgende grafieken als referentie gebruikt.

Het gezinsleven thuis

Wanneer het televisietoestel uit de huiskamer verbannen wordt, wordt meer tijd vrijgemaakt voor gezelschapsspelen in

gezinsverband, voor spel tussen de kinderen of met de ouders (zeer duidelijk voor 3.1), zowel in als buiten het huis, voor een gesprek tussen de gezinsleden (cfr. 2.3). er is geen duidelijk verband tussen afwezigheid van het tv-toestel en de tijd gependend aan het nuttigen van allerhande maaltijden (thuis of uit), noch tussen afwezigheid van het tv-toestel en de ouderlijke bezorgdheid voor de praktische kanten van het leven van de kinderen, een meer routine-matige aangelegenheid.

Men zou dus kunnen concluderen dat televisie een nadelige invloed heeft op de omvang van de contacten tussen ouders en kinderen; dit blijkt nog duidelijker wanneer men kijkt naar de mate van her vallen in de tv-verslaving ten nadele van allerhande contactbevorderende activiteiten.

In grafiek 1 zijn de globale resultaten uitgezet, in tabel 6 kan men meer gedetailleerde informatie opzoeken.

Tabel 6: De televisie-verslavingscyclus en het gezinsleven thuis naar leeftijd/tv-afhankelijkheid (in gemiddeld aantal kwartieren)

Gezelschapsspelen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	4,5	5,0	3,2	10,5	2,7
1.2	2,5	0,0	3,8	1,7	0,0
1.3	0,6	1,0	2,0	4,5	1,1
2.1	13,6	9,0	7,0	12,3	4,0
2.2	1,0	2,3	4,3	1,0	2,0
2.3	0,6	3,0	2,4	4,8	1,2
3.1	0,0	7,3	0,0	11,6	4,0
3.2	4,2	0,0	0,0	4,0	0,0
3.3	0,4	2,5	2,8	7,1	1,8
TOT.	1,9	2,7	2,7	5,9	1,6

Thuis maaltijden nuttigen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	26,2	21,7	27,7	6,5	26,7
1.2	32,1	31,1	40,0	39,0	35,1
1.3	30,6	28,7	28,6	24,6	29,8
2.1	26,3	28,3	30,3	34,0	29,3
2.2	44,6	29,3	38,6	25,6	35,3
2.3	27,5	28,6	30,5	27,5	30,6
3.1	31,6	32,0	32,0	33,0	31,0
3.2	34,5	25,7	30,5	29,2	31,0
3.3	27,0	28,4	31,4	29,1	30,9
TOT.	29,6	28,4	31,7	27,9	31,0

Uit eten gaan

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,7	0,0	2,0	1,0	1,7
1.2	0,0	0,0	0,0	2,6	0,6
1.3	6,8	1,6	2,5	2,2	2,6
2.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	0,0	0,0	0,6	6,3	1,3
2.3	7,7	4,0	6,9	7,0	7,0
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.3	3,7	4,2	6,4	3,8	6,6
TOT.	3,5	2,2	3,7	3,4	3,9

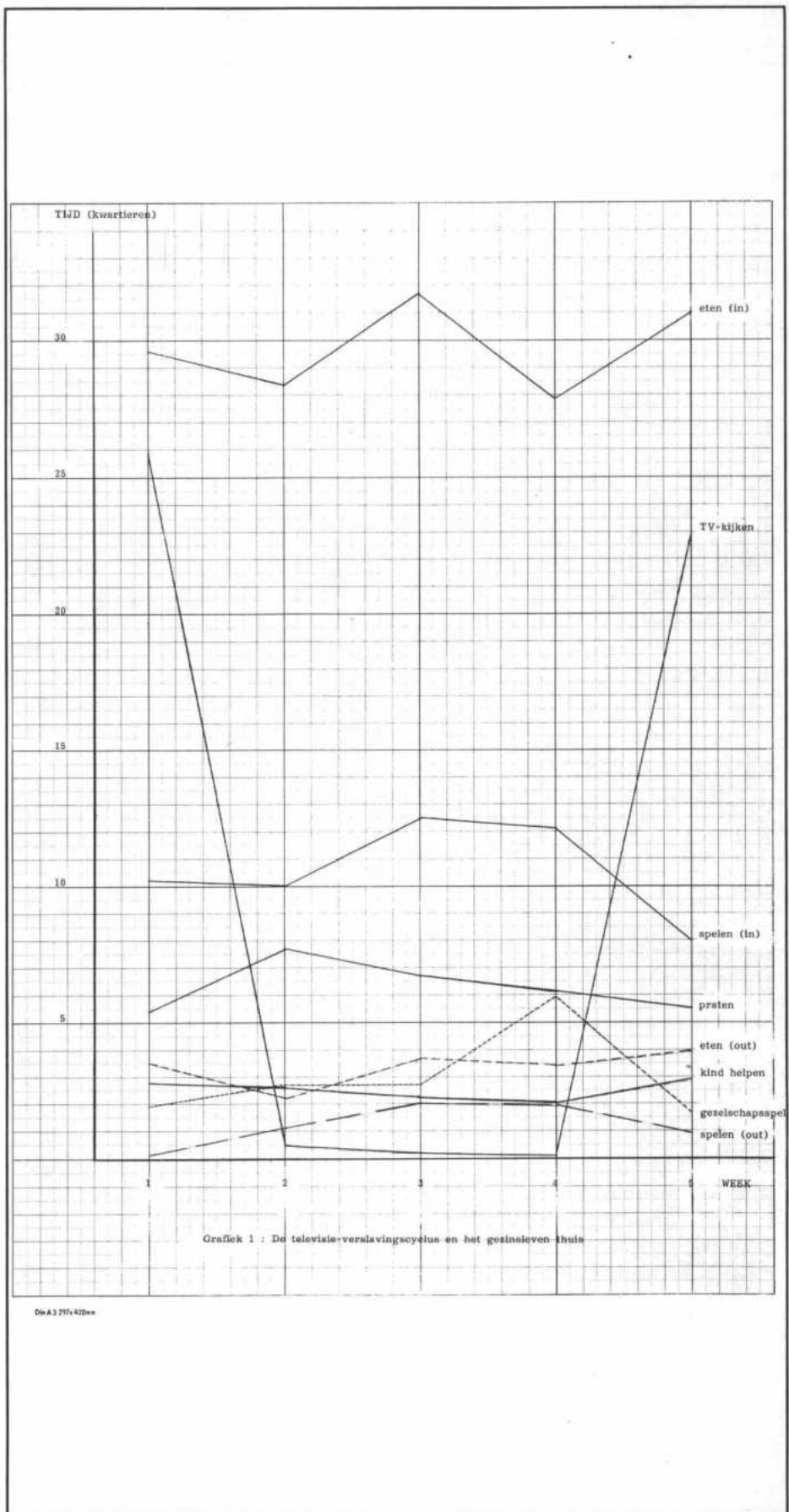
Het mediagebruik

De afwezigheid van televisie doet de panelleden naar andere mediale ontspanningsmiddelen grijpen, maar niet naar een ernstig, informatief medium als de krant. Er wordt zelfs lichtelijk minder tijd besteed aan krantenlezen wanneer men geen tv kan kijken. De vaak gehoorde stelling dat tv-kijken een nadelige invloed heeft op krantenlezen wordt hier in elk geval niet bevestigd.

Verstoken van tv grijpen de panelleden vooral terug naar de ontspannende literatuur, op de eerste plaats naar boeken (zie 1.2, 2.1, 2.2: vooral de jeugd dus) maar ook naar tijdschriften (cf. 3.3).

Er wordt beduidend meer naar de radio geluisterd, zowel zeer doelgericht (opvallend de meest verslaafde volwassenen) als in de vorm van achtergronddecor, en naar de platen- of cassetten-speler (cfr. 1.2).

Eens te meer laat men gemakkelijk de nieuwe mediale ontspanningsgewoonten vallen wanneer men hervalt in de tv-verslaving, maar het lezen van de krant neemt weer toe: tv-kijken en kranten lezen schijnen eerder mekaar te stimuleren dan te compenseren. Het een en ander kan men aflezen in grafiek 2 en tabel 7.

Grafiek 1 : De televisie-verslavingscyclus en het gezinsleven thuis

On A3 297c 420ex

Tabel 7: De televisie-verslavingscyclus en het mediagebruik naar leeftijd/tv-afhankelijkheid (in gemiddeld aantal kwartieren)

Boek lezen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	1,5	9,2	1,7	1,0	0,0
1.2	8,1	20,3	13,1	18,5	17,5
1.3	0,1	2,6	1,3	1,2	0,1
2.1	7,0	27,0	16,6	28,0	7,6
2.2	9,3	1,3	13,0	20,2	12,6
2.3	3,4	7,2	12,8	7,2	3,7
3.1	5,3	9,6	8,0	16,0	5,0
3.2	1,0	12,2	8,5	12,5	2,2
3.3	7,9	17,1	13,4	9,2	5,9
TOT.	5,0	12,0	10,4	10,2	5,6

Radio luisteren als achtergrond

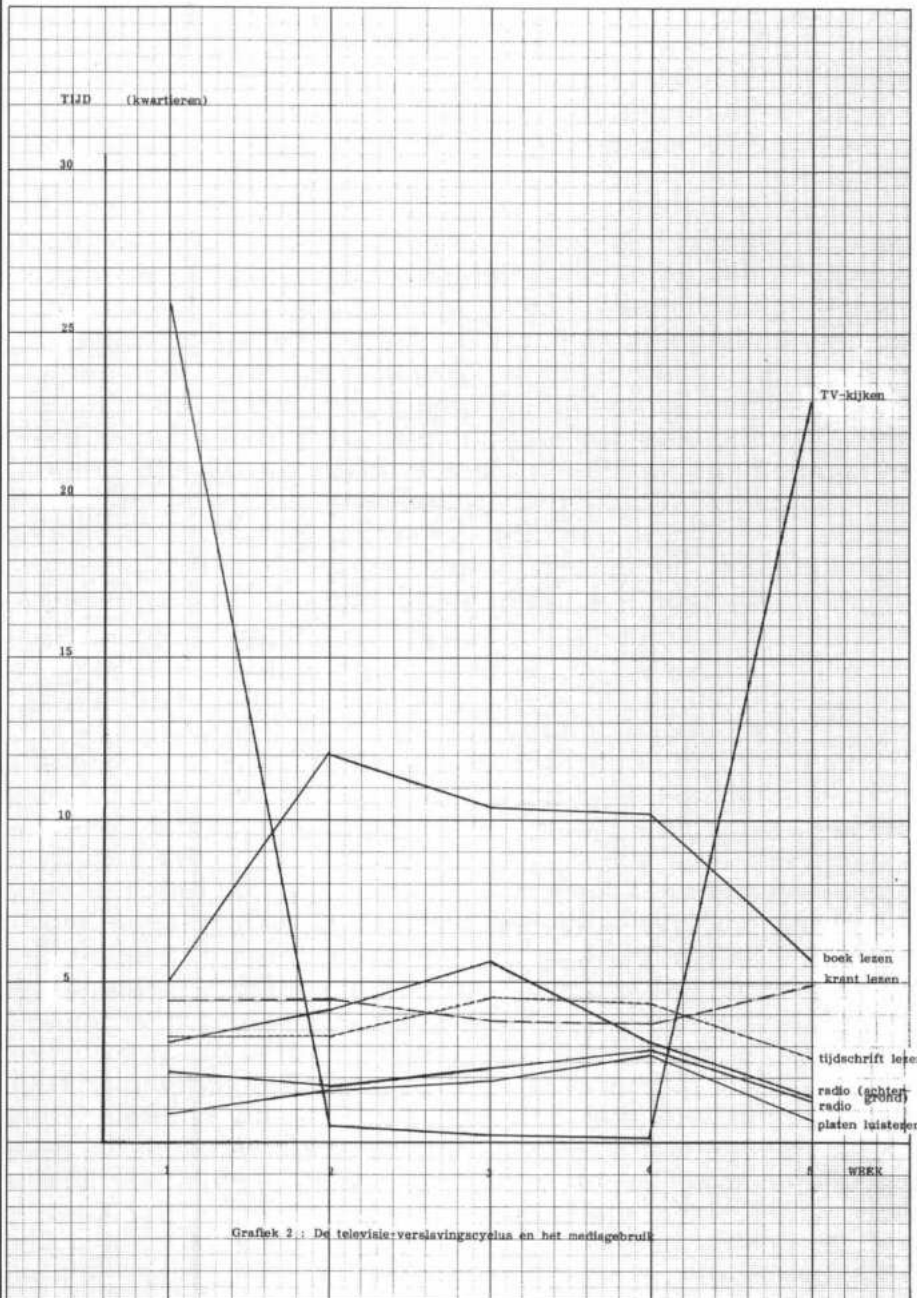
Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2	10,8	11,6	8,6	3,6	4,5
1.3	4,7	3,6	2,0	1,7	0,2
2.1	1,0	0,3	1,0	4,3	0,0
2.2	6,0	0,3	1,6	0,0	0,0
2.3	2,4	7,0	5,1	3,2	1,0
3.1	1,6	0,3	0,0	6,0	0,0
3.2	2,2	0,2	2,2	0,0	0,0
3.3	3,1	5,2	11,1	5,0	2,5
TOT.	3,6	4,6	5,6	3,1	1,4

Radio luisteren als hoofdactiviteit

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2	0,5	0,1	0,0	3,5	0,6
1.3	4,8	5,5	7,7	2,6	1,2
2.1	0,6	1,3	0,3	3,0	0,0
2.2	6,0	1,3	3,3	0,6	0,6
2.3	1,5	0,1	0,7	1,8	0,5
3.1	0,0	0,0	0,6	1,3	0,0
3.2	3,5	2,7	2,5	4,5	5,0
3.3	1,8	2,7	2,2	4,6	2,1
TOT.	2,1	1,8	2,3	2,9	1,3

Platen, cassettes beluisteren

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	2,0	4,7	0,0	13,5	0,0
1.2	0,8	8,0	11,0	11,1	3,3
1.3	0,2	0,6	0,2	0,2	0,1
2.1	1,3	1,6	0,0	2,0	1,6
2.2	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	0,7	0,7	0,4	0,0	0,4
3.1	0,6	0,0	0,0	3,0	1,0
3.2	3,2	1,5	2,5	2,7	0,7
3.3	0,6	0,7	1,8	1,3	0,5
TOT.	0,9	1,7	1,9	2,8	0,7

Grafiek 2: De televisie-verslavingscyclus en het mediagebruik

De 4.3 207x420mm

Tijdschrift lezen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
1.2	1,5	0,3	0,3	1,6	2,3
1.3	1,7	1,0	5,0	3,5	3,0
2.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	3,6	5,0	5,3	3,3	3,6
2.3	4,5	4,5	2,9	3,5	2,1
3.1	0,6	0,0	1,0	0,0	0,0
3.2	7,5	3,2	6,5	0,0	5,5
3.3	4,8	6,2	8,8	10,0	3,5
TOT.	3,3	3,3	4,5	4,3	2,6

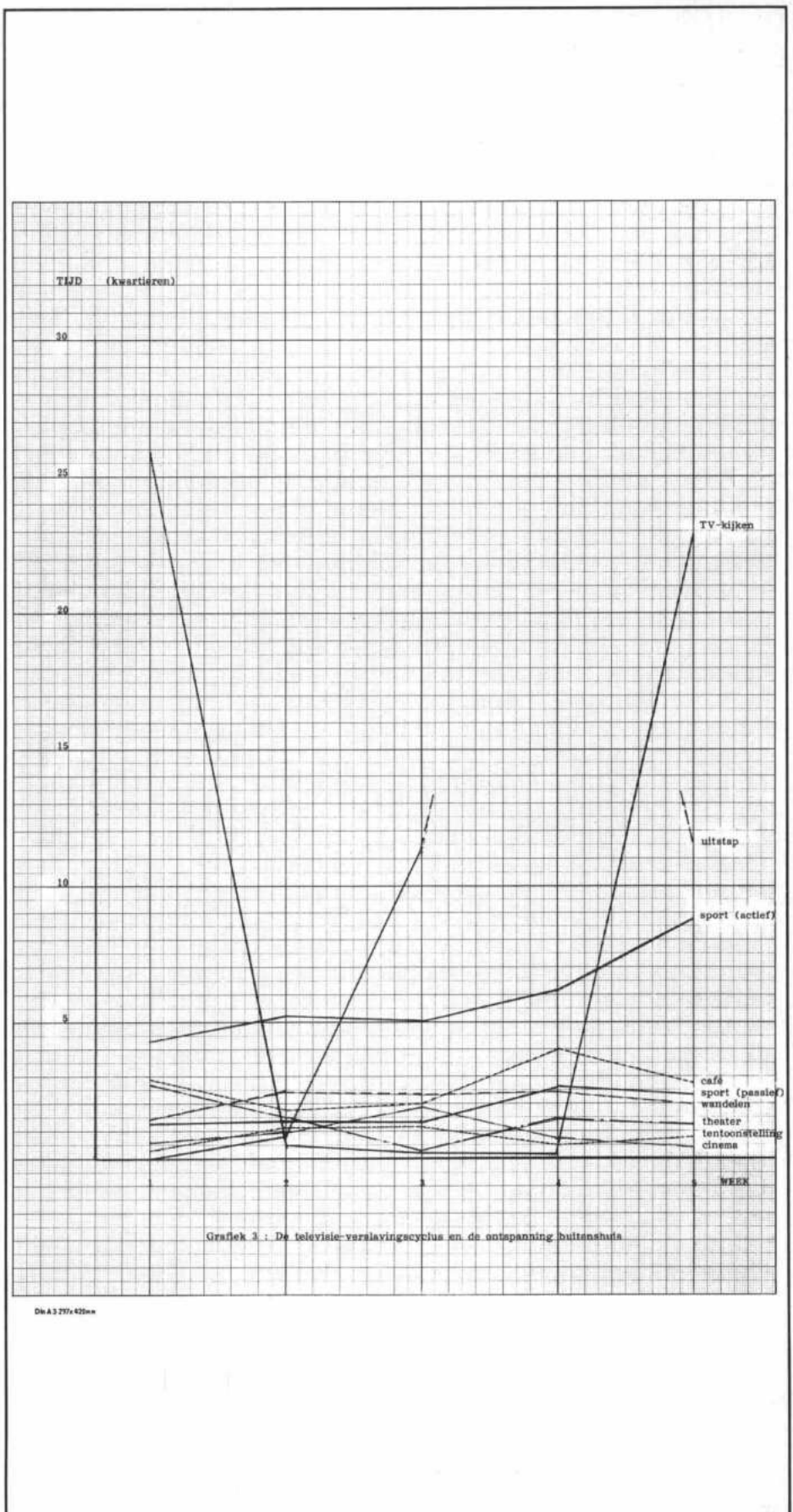
Krant lezen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
1.2	3,5	4,8	3,6	1,3	6,1
1.3	7,3	6,5	4,5	8,8	7,7
2.1	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0
2.2	2,0	0,6	0,3	3,3	1,3
2.3	5,5	7,6	7,2	6,5	7,5
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	7,7	3,7	2,5	2,7	10,0
3.3	5,0	4,5	4,4	2,5	3,6
TOT.	4,4	4,4	3,8	3,7	4,9

De ontspanning buitenshuis

Wanneer men niet meer in de luie tv-zetel kan wegzinken wordt de behoefte aan lichamelijke inspanning (wandelen, actief aan sport doen) duidelijker gevoeld, met een positief effect tot in de hervallingsfase (zie 1.2 en 2.2 voor sporten). Passief naar sport kijken en uit- en op café gaan (zie vooral de jongeren-groepen) schijnen laat in de ontwenningscyclus aan belang te winnen terwijl men eerder in die cyclus al eens meer een tentoonstelling heeft bezocht of een bioscoopfilm heeft meegepikt. Het theaterbezoek kent in het midden van de cyclus een dieptepunt. Toevallige factoren kunnen hier en bij de andere vrijetijdsactiviteiten buitenshuis natuurlijk altijd een rol spelen. Dat is zeer duidelijk het geval voor de activiteit 'op vakantie gaan, uitstap doen' die in de vakantieperiode in de vierde week van het onderzoek buiten alle proporties hoog scoort bij enkele gezinnen.

Men raadplege grafiek 3 en tabel 8.

Grafiek 3 : De televisie-verslavingscyclus en de ontspanning buitenshuis

De A3 217x425mm

Tabel 8: De televisie-verslavingscyclus en de ontspanning buitenshuis naar leeftijd/afhankelijkheid (in gemiddeld aantal kwartieren)

Sporten	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		6,7	5,2	4,0	0,0	3,2
1.2		8,6	11,5	8,8	24,5	27,3
1.3		2,5	4,1	4,2	4,2	9,1
2.1		2,6	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2		5,6	2,3	9,3	9,0	14,6
2.3		1,4	3,0	5,6	4,9	7,2
3.1		1,3	1,0	1,3	6,0	1,3
3.2		20,0	17,0	18,2	14,7	24,0
3.3		2,0	4,4	1,5	1,4	1,9
TOT.		4,3	5,2	5,0	6,1	8,8

Wandelen

Wandelen	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		3,0	0,2	2,7	2,0	0,7
1.2		1,5	1,6	3,5	3,3	0,6
1.3		4,3	3,6	4,0	3,7	1,0
2.1		1,6	8,3	0,0	9,6	3,6
2.2		1,6	8,0	4,6	2,0	5,0
2.3		0,1	2,5	1,9	1,9	2,5
3.1		0,0	1,3	0,0	3,6	0,0
3.2		0,0	1,0	2,0	0,2	0,0
3.3		1,1	1,1	1,8	2,0	2,9
TOT.		1,4	2,4	2,3	2,4	2,0

Sportmanifestaties bijwonen

Sportmanifestaties bijwonen	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2		1,0	0,6	0,0	1,5	2,6
1.3		0,1	0,0	2,0	1,7	3,5
2.1		7,6	2,3	1,3	0,0	1,3
2.2		0,6	0,0	0,0	10,0	0,0
2.3		2,6	1,3	1,0	4,5	3,3
3.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2		0,0	10,2	0,0	7,7	0,5
3.3		1,0	0,5	2,2	1,2	3,1
TOT.		1,3	1,3	1,1	2,6	2,3

Op café/uitgaan

Op café/uitgaan	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
1.2		0,3	3,6	0,8	4,1	4,1
1.3		1,3	1,6	0,5	0,0	0,5
2.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2		0,0	0,0	1,0	18,6	2,3
2.3		7,3	3,5	6,2	6,0	8,5
3.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2		13,2	6,5	4,5	17,7	1,7
3.3		1,9	0,5	0,9	0,7	1,5
TOT.		8,9	1,8	2,0	4,0	2,8

Tentoonstelling bezoeken

Tentoonstelling bezoeken	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2		0,1	2,5	1,0	0,5	0,0
1.3		0,6	4,1	0,0	1,0	2,7
2.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2		0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
2.3		0,0	0,0	3,6	1,0	0,0
3.1		0,0	1,3	0,0	0,0	0,0
3.2		0,0	0,0	0,0	0,0	7,7
3.3		0,7	1,0	1,1	0,4	0,0
TOT.		0,3	1,1	1,1	0,5	0,8

Cinemabezoek

Cinemabezoek	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2		2,0	0,0	0,0	3,0	0,0
1.3		0,0	0,0	4,6	0,0	0,0
2.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2		0,0	0,0	0,0	3,3	0,0
2.3		1,5	5,2	3,2	1,5	2,0
3.1		0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
3.2		2,2	0,0	7,7	0,0	0,0
3.3		0,0	0,0	0,11	0,0	0,0
TOT.		0,6	1,0	1,9	0,7	0,4

Theaterbezoek

Theaterbezoek	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		5,7	7,2	0,0	0,0	0,0
1.2		1,3	1,6	2,3	1,6	0,0
1.3		3,2	2,8	0,0	0,0	1,1
2.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2		11,0	5,6	0,0	3,6	0,0
2.3		3,0	1,2	0,0	2,0	1,7
3.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2		3,5	0,0	0,0	0,0	4,5
3.3		0,0	0,0	0,0	2,4	1,7
TOT.		2,3	1,5	0,2	1,4	1,2

Uitstap doen/op vakantie gaan

Uitstap doen/op vakantie gaan	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		0,0	0,0	0,0	336,0	0,2
1.2		0,0	0,5	0,0	2,1	0,0
1.3		0,0	6,2	84,0	168,0	84,0
2.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3		0,0	0,0	0,0	58,2	2,7
3.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2		0,0	0,0	0,0	63,0	0,0
3.3		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TOT.		0,0	0,8	11,2	60,8	11,7

Het sociaal leven

Het voorgaande leert ons dat het gebrek aan televisie vooral leidt tot een actiever gezinsleven thuis en een grotere mediaconsumptie, eveneens thuis, maar minder eenduidig tot vrijetijdsbesteding buitenshuis. Dit wordt nogmaals bevestigd door de resultaten voor de activiteiten die gegroepeerd zijn onder de titel 'sociaal leven'. Het gemis aan een televisietoestel drijft de panelleden er niet toe meer bezoek te ontvangen (uitgezonderd: de jongeren), meer met de burens te praten, vrienden of familie te helpen bij het klaren van allerlei klusjes, zelfs niet om meer op bezoek te gaan of aan een of andere vorm van jeugd- of verenigingsleven (inclusief religieuze activiteiten) deel te nemen (tenzij in de eindfase van de ontwenningsskuur die evenwel ook een vakantieperiode betreft). Meer details vindt men in grafiek 4 en tabel 9.

Tabel 9: De televisie-verslavingscyclus en het sociaal leven naar leeftijd/tv-afhankelijkheid (in gemiddeld aantal kwartieren)

Bezoek ontvangen

Bezoek ontvangen	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		0,0	0,7	0,0	0,0	1,7
1.2		3,0	1,1	4,6	7,1	2,1
1.3		11,8	15,8	16,8	12,5	11,5
2.1		1,6	0,3	2,6	3,3	13,0
2.2		1,0	3,6	5,0	12,6	11,6
2.3		12,9	15,0	6,2	15,0	9,1
3.1		3,0	0,3	2,6	5,0	17,6
3.2		5,5	4,7	8,5	9,7	2,2
3.3		12,2	10,1	9,5	5,8	6,2
TOT.		8,6	8,7	7,7	8,7	7,7

Met burens praten

Met burens praten	Groep	Week				
		1	2	3	4	5
1.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2		1,1	0,0	0,0	0,3	0,5
1.3		2,0	0,3	0,3	0,1	0,7
2.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2		0,0	0,6	1,3	0,0	0,0
2.3		0,1	0,0	0,2	0,0	0,1
3.1		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2		0,0	0,0	0,0	1,5	0,0
3.3		0,1	0,1	0,0	0,0	0,5
TOT.		0,4	0,1	0,1	0,1	0,5

Anderen helpen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0
1.2	0,1	0,0	0,0	0,8	0,0
1.3	1,7	0,0	0,2	0,2	0,0
2.1	0,0	6,3	0,0	0,0	0,0
2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	12,8	7,4	3,5	1,1	5,2
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0
3.3	1,5	0,0	5,6	0,0	6,7
TOT.	3,3	1,8	2,3	0,3	2,9

Op bezoek gaan

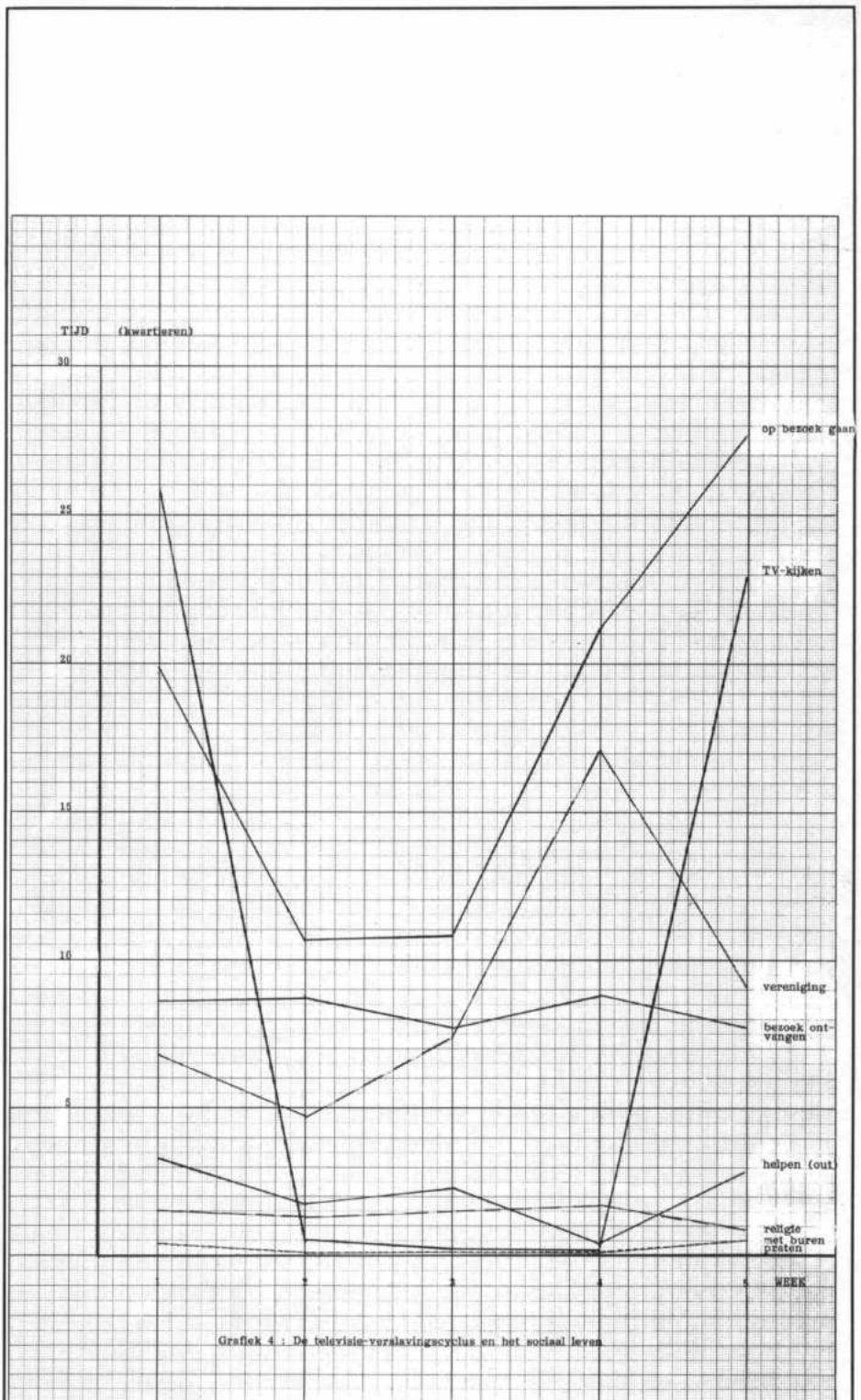
Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	91,0	8,7	11,2	6,0	116,2
1.2	3,3	1,8	4,6	16,0	9,1
1.3	19,8	21,12	6,7	11,2	21,0
2.1	16,6	9,0	12,0	5,6	38,6
2.2	5,6	7,6	1,3	17,0	16,3
2.3	15,2	10,6	17,6	29,0	15,0
3.1	3,6	11,3	4,3	21,6	15,3
3.2	19,0	19,0	12,5	36,5	50,5
3.3	18,4	8,3	12,1	18,6	22,7
TOT.	19,9	10,7	10,8	21,2	27,7

Verenigingsleven

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	11,2	7,5	40,0	40,2	11,5
1.2	2,5	4,5	2,1	28,3	7,3
1.3	5,0	7,1	5,6	6,7	5,8
2.1	8,0	0,0	4,0	48,3	13,0
2.2	11,0	5,3	4,6	9,6	14,0
2.3	5,5	4,8	3,2	3,2	9,9
3.1	12,0	0,0	8,6	118,3	12,6
3.2	12,0	4,2	2,2	3,7	8,2
3.3	6,1	4,8	7,4	3,4	8,3
TOT.	6,8	4,7	7,4	17,1	9,1

Religieuze activiteiten

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2	2,1	0,8	2,0	0,1	0,3
1.3	2,1	2,3	2,2	2,1	1,2
2.1	1,0	1,0	1,3	0,0	0,0
2.2	3,6	2,3	3,3	6,0	5,3
2.3	0,8	1,0	0,9	3,4	1,6
3.1	2,0	2,0	2,6	0,0	0,0
3.2	3,2	3,0	2,7	6,2	2,7
3.3	1,0	0,1	1,1	0,2	0,0
TOT.	1,5	1,3	1,5	1,7	0,9

Grafiek 4 : De televisie-verslavingscyclus en het sociaal leven

Din A3 2074 42000

De persoonlijke sfeer

Van alle activiteiten die gegroepeerd zijn onder de noemer 'persoonlijke sfeer' zijn alleen diegene die betrekking hebben op het persoonlijk tot rust komen in de loop van de dag (relaxen, nadenken, rustig iets drinken ...) en diegene die betrekking hebben op de beoefening van een hobby (vooral 1.2) duidelijk gediend met een verbanning van het televisietoestel uit de huiskamer. Er wordt niet méér geslapen, bijna integendeel — bij de lage score in de vierde week: rekening houden met vakantieperiode!

Zowel 'slapen' als 'lichaamsverzorging' en 'intieme sfeer' schijnen niet tijdens maar wel na de ontwenningsskuur iets meer tijd in beslag te nemen. En geen enkel panellid is door de ontwenningsskuur zodanig ontwricht dat meer medische hulp nodig was!

In grafiek 5 en tabel 10 vindt men de resultaten van de activiteiten i.v.m. de 'persoonlijke sfeer'.

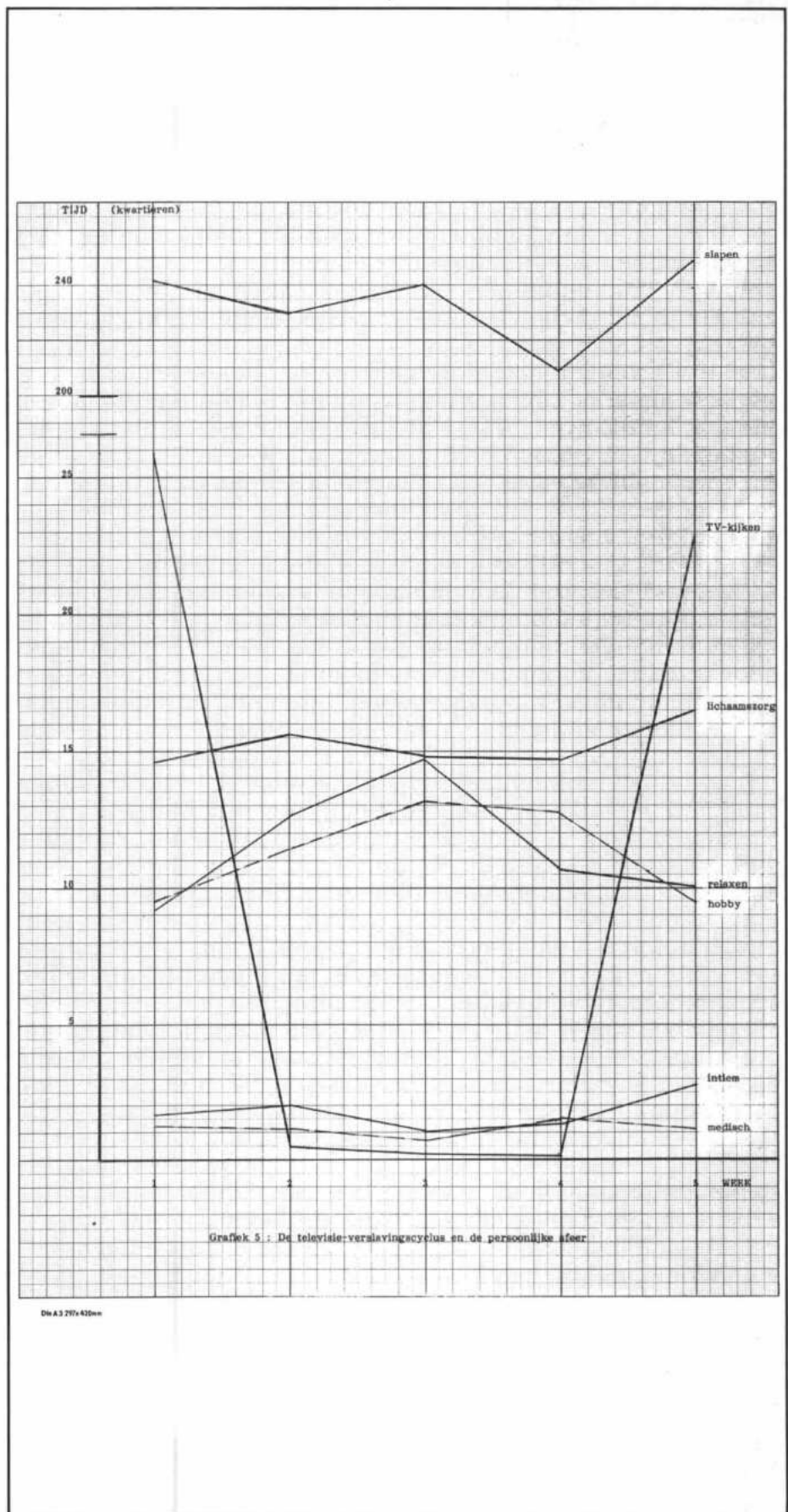
Tabel 10: De televisie-verslavingscyclus en de persoonlijke sfeer naar leeftijd/tv-afhankelijkheid (in gemiddeld aantal kwartieren)

Tot rust komen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,7	0,5	2,0	0,0	0,2
1.2	8,3	27,3	29,8	8,1	7,3
1.3	12,1	16,2	11,5	16,3	12,0
2.1	6,3	3,0	5,0	5,0	0,3
2.2	15,6	2,6	16,6	11,0	13,3
2.3	12,7	12,1	18,8	11,9	12,3
3.1	0,0	0,3	5,6	0,0	1,3
3.2	5,7	8,5	7,7	5,0	8,0
3.3	9,9	14,4	15,6	14,6	13,8
TOT.	9,2	12,6	14,7	10,6	10,0

Hobby beoefenen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	3,0	0,0	0,0	3,5	0,0
1.2	5,5	14,3	23,5	28,5	10,3
1.3	18,2	7,6	9,6	9,2	17,3
2.1	3,6	2,3	1,3	9,0	0,0
2.2	7,0	7,6	2,0	6,0	3,3
2.3	16,3	22,1	22,3	12,6	19,1
3.1	0,0	0,0	0,0	12,3	0,0
3.2	3,7	4,5	4,2	1,2	0,7
3.3	8,0	13,3	16,1	16,0	7,7
TOT.	9,5	11,4	13,1	12,8	9,5

Slapen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	280,5	232,2	278,0	61,7	284,2
1.2	232,8	191,6	188,8	222,0	227,0
1.3	232,3	293,2	207,5	194,1	201,3
2.1	304,6	307,6	326,0	305,6	308,0
2.2	278,0	182,6	284,3	187,0	272,6
2.3	233,2	238,4	224,2	225,1	235,5
3.1	312,0	306,8	331,0	265,6	324,3
3.2	258,7	235,5	258,0	235,0	245,5
3.3	213,7	216,8	233,6	208,3	221,4
TOT.	242,1	230,4	240,4	209,8	239,9

Lichaamsverzorging

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	10,0	12,2	9,7	3,5	15,5
1.2	11,8	20,6	11,5	22,3	21,0
1.3	16,7	17,6	17,6	14,1	14,8
2.1	10,0	12,0	11,6	10,0	10,3
2.2	16,6	15,6	17,0	16,0	17,0
2.3	17,0	18,1	16,9	17,4	17,5
3.1	14,0	15,6	13,0	11,6	14,0
3.2	10,7	12,0	11,7	11,5	12,5
3.3	15,7	13,5	15,7	15,1	17,5
TOT.	14,6	15,6	14,8	14,7	16,5

Intieme sfeer

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	8,0
1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3	2,0	3,1	2,5	2,8	10,2
2.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	4,3	4,8	1,9	1,9	1,9
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.3	2,0	2,1	1,4	2,0	2,0
TOT.	1,7	2,0	1,0	1,3	2,8

Medisch

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	2,0	0,0	0,0	2,2	2,0
1.2	0,0	0,0	0,0	0,6	0,0
1.3	3,3	1,8	0,8	1,5	2,1
2.1	0,6	0,6	0,0	0,0	0,0
2.2	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	0,0	1,6	0,0	0,5	1,5
3.1	1,3	0,6	2,3	0,0	0,6
3.2	0,0	1,0	0,0	6,7	0,0
3.3	1,8	1,4	1,8	1,7	1,2
TOT.	1,2	1,1	0,7	1,4	1,1

Het werk / de school

Meer nog dan voor de interpretatie van de andere resultaten dient men nu, wanneer men kijkt naar de tijd besteed aan werk en school, rekening te houden met het feit dat de vierde onderzoekswEEK een vakantiewEEK is. Bovendien worden de nu volgende resultaten eerder omwille van volledigheid meegedeeld: werk (eventueel thuis verdergezet) en school (bijstudie) zijn opgelegde en in tijd vrij constante bezigheden.

Alleen wat betreft (hulp bij) het huiswerk zou men, gezien de wegens de verzege-ling van het televisietoestel vrijgekomen tijd, een hogere score verwachten in de ontwenningperiode: het tegendeel is echter waar. Men raadplege grafiek 6 en tabel 11.

Tabel 11: De televisie-verslavingscyclus en werk/school naar leef-tijd/tv-afhankelijkheid (in ge-middeld aantal kwartieren)

Op werk

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
1.3	77,2	83,3	64,2	58,1	65,1
2.1	0,0	0,0	0,0	2,6	0,0
2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	126,7	108,5	101,0	63,7	114,1
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.3	140,6	106,5	137,9	113,6	133,8
TOT.	75,5	63,0	67,8	52,8	69,4

Thuis voortwerken

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3	0,2	0,0	0,1	0,0	2,5
2.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	6,0	7,2	2,0	0,4	4,6
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
3.3	2,0	3,4	3,4	4,2	2,0
TOT.	1,8	2,4	1,5	1,3	1,8

Op school

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	104,0	38,7	58,7	0,0	50,0
1.2	110,0	92,6	71,8	0,0	129,3
1.3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.1	125,3	134,6	141,6	0,0	123,3
2.2	101,3	74,0	113,3	0,0	132,0
2.3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,8
3.1	117,0	132,0	133,3	0,0	108,0
3.2	118,5	129,5	141,5	1,0	117,0
3.3	0,0	0,0	0,8	0,0	0,0
TOT.	43,0	37,5	40,1	0,0	42,4

(Bij) studie

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	4,0	5,5	1,2	0,0	0,7
1.2	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3	2,0	1,7	1,6	0,0	1,3
2.1	2,6	2,6	2,6	0,0	4,0
2.2	0,0	0,3	0,0	0,0	0,0
2.3	8,0	7,5	10,4	6,9	7,0
3.1	4,6	5,6	4,6	0,0	4,0
3.2	7,2	5,5	9,2	23,0	8,2
3.3	3,4	2,2	1,6	1,9	3,1
TOT.	4,0	3,5	3,8	3,4	3,4

Huiswerk maken/helpen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	4,2	4,7	3,7	0,0	4,7
1.2	92,5	42,5	48,6	18,1	55,6
1.3	0,5	0,1	0,1	0,0	0,0
2.1	12,6	11,3	9,0	0,3	9,6
2.2	42,3	50,0	83,3	1,3	29,0
2.3	1,3	1,4	1,0	0,0	1,0
3.1	11,3	10,3	7,6	0,6	10,0
3.2	25,2	23,7	22,7	12,0	23,0
3.3	1,3	0,3	0,4	0,0	2,8
TOT.	15,2	10,1	11,9	2,7	10,8

Verplaatsen naar/van werk

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2	7,0	5,6	17,3	0,0	2,3
1.3	14,0	8,2	6,0	5,6	7,7
2.1	0,0	0,0	0,0	0,6	0,3
2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	10,6	12,8	11,8	8,1	10,3
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0
3.3	10,0	7,7	12,1	9,4	11,7
TOT.	7,5	6,4	8,3	5,1	6,6

Verplaatsing naar/van school

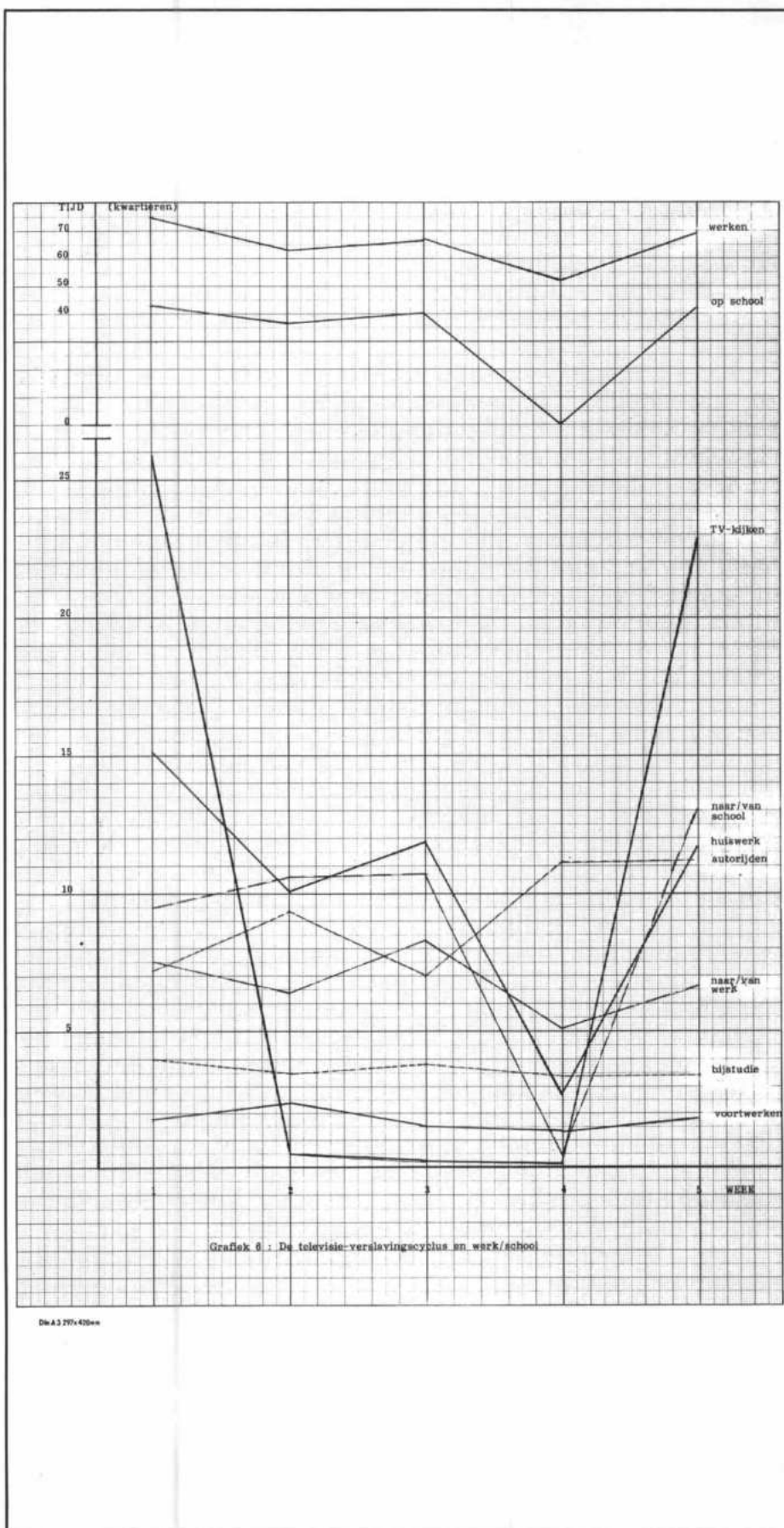
Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	15,5	76,2	87,2	1,5	80,0
1.2	36,3	11,8	10,0	0,3	25,6
1.3	3,2	3,1	2,7	0,0	4,3
2.1	8,3	8,0	6,0	0,0	6,6
2.2	10,3	6,6	11,0	0,0	9,3
2.3	3,2	5,5	2,8	0,3	6,0
3.1	19,3	9,6	7,6	0,0	8,6
3.2	3,5	6,0	7,0	0,0	9,2
3.3	5,7	4,2	4,4	4,4	5,2
TOT.	9,5	10,6	10,7	0,3	13,0

Autorijden (buiten werk/school)

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	6,0	2,5	3,0	3,0	4,5
1.2	2,6	7,8	2,3	12,3	7,8
1.3	7,1	16,5	5,3	4,2	7,5
2.1	4,3	5,3	3,0	7,6	9,0
2.2	7,6	11,3	4,6	18,0	6,3
2.3	11,4	11,8	14,3	19,2	17,0
3.1	7,3	8,3	2,6	7,3	6,6
3.2	3,7	9,0	5,2	15,5	16,7
3.3	7,4	7,4	7,5	9,3	12,3
TOT.	7,2	9,4	7,0	11,1	11,2

De huishoudelijke bezigheden

De huishoudelijke bezigheden schijnen ook nogal volgens een constant patroon te verlopen en in elk geval niet eenduidig beïnvloed te worden door de afwezigheid van een tv-toestel, tenzij het opknappen van allerlei klusjes binnenshuis (zie 2.3 en 3.3), inclusief de verzorging (wassen, drogen, strijken) van de kleding. Het werk vooraf en achteraf aan de maaltijd blijft min of meer constant over de onderzoeksperiode. Het proper houden van het huis scoort hoog in de tweede week van de ontwenningperiode, winkelen in de derde (vakantie!) week, maar telkens na een dieptepunt in de voorgaande week (nochtans ook een ontwenningweek), om op het einde van de onderzoeksperiode telkens min of meer terug te keren naar de aanvangsscore. Men blijkt de tijd vrijgekomen door de afwezigheid van tv dus op te vullen met het opknappen van allerhande klusjes die waarschijnlijk zijn blijven liggen. Gedetailleerde informatie vindt men in grafiek 7 en tabel 12.

Tabel 12: De televisie-verslavingscyclus en de huishoudelijke bezigheden naar leeftijd/tv-afhankelijkheid (in gemiddeld aantal kwartieren)

Klusjes binnenshuis opknappen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	1,0	0,0	1,7	0,0
1.2	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
1.3	8,1	11,7	7,3	1,3	0,5
2.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	1,3	0,0	0,0	1,6	0,0
2.3	3,4	4,9	6,5	11,2	4,0
3.1	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
3.2	1,5	4,5	0,0	12,0	2,5
3.3	2,2	5,1	7,8	4,2	2,4
TOT.	2,6	4,3	4,5	4,6	1,7

Kleding verzorgen

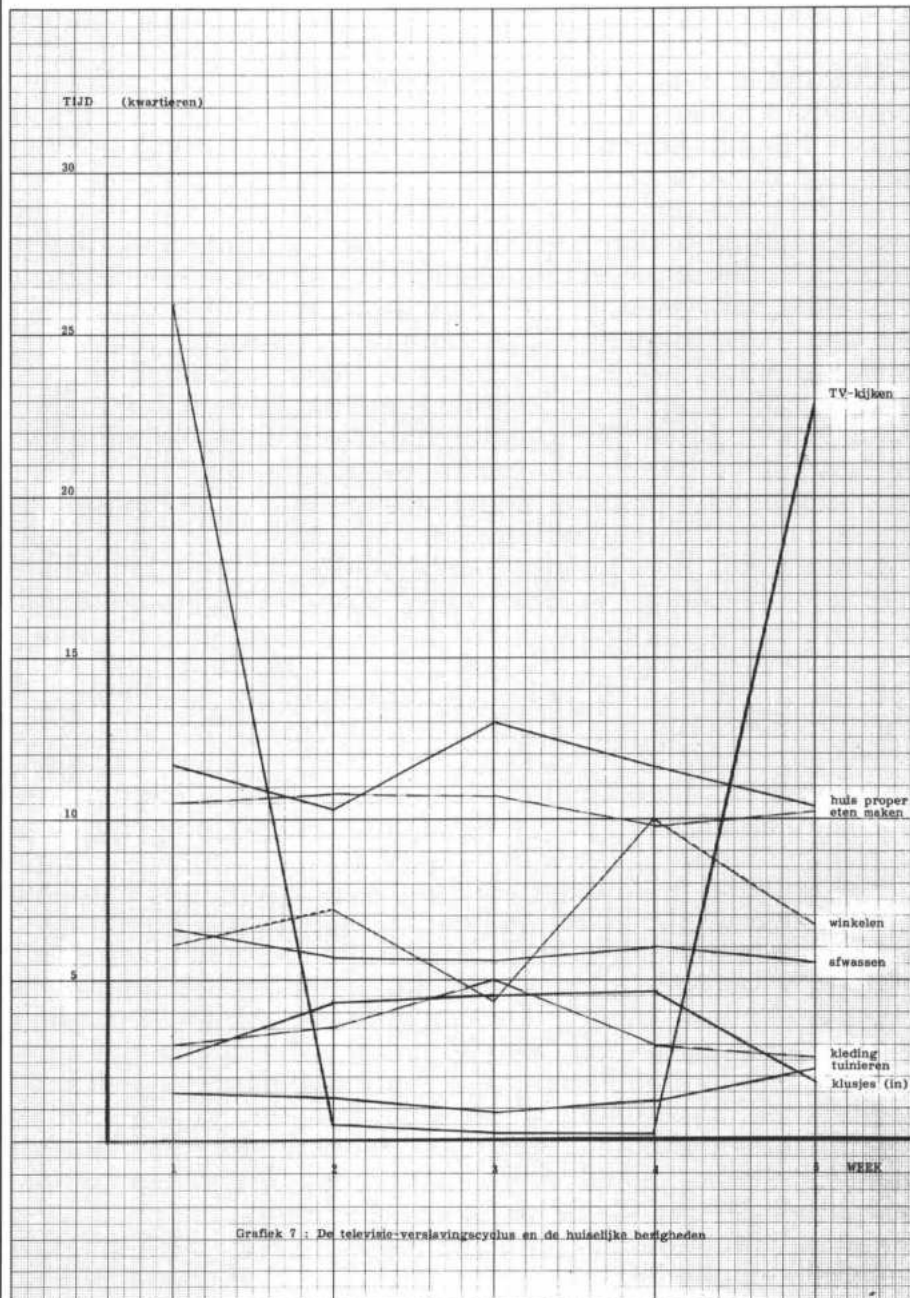
Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2	0,0	1,0	1,8	1,6	0,0
1.3	2,1	9,0	11,2	7,3	9,1
2.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1
2.3	3,6	3,4	5,0	5,5	3,1
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.3	3,7	5,4	8,2	2,8	2,4
TOT.	3,0	2,5	5,0	3,0	2,6

Maaltijden klaarmaken

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,2	3,7
1.2	5,1	5,8	4,8	3,6	2,6
1.3	18,6	18,1	17,8	12,0	15,0
2.1	3,0	1,0	1,3	2,0	0,6
2.2	3,6	1,6	3,3	3,0	1,0
2.3	14,8	14,7	15,8	16,4	15,5
3.1	1,3	3,6	0,6	4,6	1,0
3.2	1,2	1,2	1,0	0,0	1,0
3.3	16,0	15,7	15,4	14,7	15,5
TOT.	10,5	10,8	10,7	9,8	10,2

Vaatwas

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	1,5	1,7	0,0	1,7
1.2	1,8	1,3	3,6	6,6	2,6
1.3	16,0	9,2	12,2	7,5	9,2
2.1	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0
2.2	4,6	0,6	3,3	4,0	4,6
2.3	6,1	7,5	6,2	7,8	6,5
3.1	0,6	0,0	6,7	0,0	0,3
3.2	8,2	8,0	3,5	6,0	5,7
3.3	7,9	7,8	6,5	7,7	7,2
TOT.	6,6	5,7	5,6	6,0	5,6

Grafiek 7 : De televisie-verslavingscyclus en de huishoudelijke bezigheden

Dw A 3 270/420en

Huis proper houden

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	1,0	2,0	5,7	0,0	0,0
1.2	2,3	1,0	1,1	8,8	1,1
1.3	20,1	19,5	23,8	14,3	24,1
2.1	11,3	7,6	0,6	9,0	5,6
2.2	14,0	1,3	12,0	7,6	8,0
2.3	11,6	13,6	16,4	15,9	12,4
3.1	12,0	6,3	1,3	9,0	6,3
3.2	8,2	4,2	7,2	12,0	2,5
3.3	14,1	13,2	17,1	12,4	11,7
TOT.	11,7	10,3	13,0	11,6	10,3

Winkelen

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	2,2	1,2	0,0	3,5	1,5
1.2	1,8	1,8	5,0	2,6	1,5
1.3	10,7	17,0	9,7	8,3	11,2
2.1	0,0	1,3	0,6	4,6	5,0
2.2	9,0	2,3	2,6	9,3	1,0
2.3	11,1	9,5	6,0	17,0	7,4
3.1	1,0	0,3	1,6	8,0	3,3
3.2	1,2	1,5	0,7	6,7	1,2
3.3	5,6	8,7	4,4	11,1	10,2
TOT.	6,1	7,2	4,5	9,9	6,7

Tuinieren

Groep	Week				
	1	2	3	4	5
1.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
1.2	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0
1.3	0,2	4,2	0,1	2,7	3,1
2.1	0,6	1,3	0,0	0,0	1,0
2.2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.3	0,3	1,9	0,9	0,0	2,9
3.1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.2	0,7	0,0	1,2	11,5	3,0
3.3	4,6	0,8	2,1	0,5	3,2
TOT.	1,5	1,3	0,9	1,2	2,2

Een subjectief beeld van de verslavingscyclus

De tv-verslaafde heeft te weinig tijd om te doen wat hij eigenlijk zou willen doen. Eenmaal hij echter aan de ontwenning begonnen is opent zich voor hem weliswaar geen zee van beschikbare tijd, maar heeft hij toch voldoende tijd om te doen waar hij zin in heeft. Dat gevoel van over voldoende tijd te beschikken blijft doorwerken na het experiment (tenminste: tot één week na het experiment): het lijkt wel of de panelleden meer bewust over hun tijd zijn gaan beschikken.

Tabel 13: De beschikbaarheid over tijd in de televisie-verslavingscyclus (in %)

Beschikbare tijd	Week				
	1	2	4	5	
Te veel			3,6	3,5	
Voldoende	39,7	64,8	67,3	59,6	
Te weinig	60,3	35,2	29,1	36,8	
	N = 58 N = 54 N = 55 N = 57				

Uit het objectief beeld van de verslavingscyclus is het al duidelijk geworden dat de afwezigheid van tv aanzet tot opnieuw opnemen van thuisactiviteiten in gezinsverband. Op de man af gevraagd of de panelleden ook de subjectieve indruk hadden dat er meer in gezinsverband geleefd werd in de ontwenningperiodes, geven deze panelleden antwoorden die het objectief beeld bevestigen. Hoe langer zonder tv, hoe meer men de indruk heeft meer dingen in gezinsverband te ondernemen. Eenmaal de televisie echter terug beschikbaar constateert men — conform aan het objectief beeld — een terugval, evenwel niet tot op het niveau van vóór de verzegeling.

Andermaal schijnt het experiment ertoe bijgedragen te hebben dat de panelleden zich beter bewust zijn van de isolerende rol die tv in het huisgezin kan teweegbrengen.

Tabel 14: De activiteiten in gezinsverband in de televisie-verslavingscyclus (in %)

Activiteiten in gezinsverband	Week				
	1	2	4	5	
Veel	10,3	11,3	27,3	14,0	
Nogal wat	48,3	62,3	40,0	56,1	
Weinig	41,4	26,4	32,7	29,8	
	N = 58 N = 53 N = 54 N = 57				

Kijkend naar de ervaring van de familiesfeer, bijvoorbeeld tijdens het avondeten, kan men niet anders dan besluiten dat de panelleden denken dat enkele weken zonder tv de emotionele sfeer in het gezin beslist ten goede kan veranderen. Eens te meer wordt er een lichte terugval geconstateerd wanneer tv weer de sfeer bepaalt doch weerom bijlange niet tot op het niveau van vóór de verzegeling.

Tabel 15: De familiesfeer in de televisie-verslavingscyclus (in %)

De familiesfeer	Week				
	1	2	4	5	
Gespannen	8,6	1,9	3,6	1,8	
Gehaast	17,2	9,3	1,8	7,0	
Onverschillig	3,4	3,7	3,6	7,0	
Gemoedelijk	37,9	68,5	76,4	68,4	
Varieert snel	29,3	14,8	12,7	14,0	
	N = 58 N = 54 N = 55 N = 57				

Afkikken van tv blijkt niet alleen op het sociaal vlak, in gezinsverband, een welvoegende invloed te hebben, ook zuiver individueel bekeken lijken de panelleden de indruk te hebben er, vooral lichamenlijk, wel bij te varen, zelfs tot na de verplichte ontwenningsskuur. Men herinnert zich in dit verband in het objectief beeld de grotere behoefte aan sporten, onmiddellijk na de ontwenningsskuur.

Tabel 16: De zelfindruk in de televisie-verslavingscyclus (in %)

De zelfindruk	Week				
	1	2	4	5	
Lichamenlijk minder goed	10,3	11,3	5,6	5,6	
Zenuwachtig-geestelijk gespannen	15,5	7,5	9,3	3,7	
Slapeloos	1,7	-	5,6	1,9	
Fit-lichamelijk goed	44,8	52,8	53,7	64,8	
Geestelijk gespannen	10,3	9,4	7,4	3,7	
Lichamenlijk + geestelijk fit	8,6	17,0	16,7	18,5	
	N = 58 N = 53 N = 54 N = 54				

De positieve indruk die men zou kunnen hebben uit de beleving door de panelleden van het experiment — in de zin dat ze zich bewuster gaan gedragen t.o.v. tv — wordt enigszins getemperd door de vaststelling dat men na het experiment niet de indruk heeft selectiever, kritischer tv-programma's uit te kiezen, een indruk die men nochtans tijdens de ontwenning meende — vermeende — te hebben.

Tabel 17: De programmaselectie in de televisie-verslavingscyclus (in %)

De programma-keuze	Week				
	1	2	4	5	
Toevallig	34,5	32,6	22,0	35,1	
Selectief-kritisch	65,5	67,3	78,0	65,0	
	N = 58 N = 43 N = 41 N = 57				

In dit onderzoek is een poging gedaan om de impact van televisie op het dagelijkse leven in gezinsverband aan te tonen op een onrechtstreekse manier, via een omweg langs een experiment dat erin bestond een panel van 20 Vlaamse gezinnen te verhinderen gedurende 3 van de 5 onderzoeksweken televisie te kijken. Heel het onderzoek werd geplaatst in de wellicht enigszins overtrokken beeldspraak van televisie-verslaving.

Het is duidelijk dat de afwezigheid van televisie leidt tot een verhoogd contact tussen de gezinsleden zowel in spel als in gesprekken. Het is verder duidelijk dat de onmogelijkheid om tv te kijken een hernieuwde belangstelling wekt voor andere mediale ontspanning: boeken en tijdschriften lezen, radio en muziek beluisteren. Eveneens duidelijk is de herboven interesse voor sportbeoefening. Hobby-beoefening en het klaren van allerhande klusjes krijgen een grotere aandacht. Bovendien wordt bij afwezigheid van televisie meer tijd uitgetrokken om persoonlijk tot rust te komen.

De afwezigheid van de televisie leidt niet noodzakelijk direct tot een meer intensieve vrijetijdsbesteding buitenshuis of tot een actiever sociaal leven.

De mensen die het een tijdje zonder televisie dienen te stellen lijken bewuster over hun tijd te gaan beschikken en zich rekenschap te geven van de mogelijk isolerende rol die tv in het gezinsleven kan spelen. Zowel de emotionele sfeer in het gezin als de lichamelijke en geestelijke gezondheid winnen bij een periode van televisie-onthechting.

Na de periode van ontwenning neemt de televisie terug een plaats in in het gezinsleven maar in mindere mate dan voordien, tenminste op korte termijn: er wordt minder gekeken, maar niet selectiever dan voordien. De ontwenningsskuur heeft, met andere woorden, geen invloed gehad op de inhoud van de televisieconsumptie achteraf.

Dit zijn de resultaten van het onderzoek. De lezer mag daar voor zichzelf verdergaande conclusies aan vastknopen over de al dan niet schadelijke invloed van de televisiedrug op het gezinsleven van alledag.

De onderzoekers wensen te onderstrepen dat hun uitgangspunt geenszins was de televisie aan de schandpaal of — erger nog — op de brandstapel te zetten.

(1) Hetzelfde uitgangspunt vindt men al bij BELSON, W., *The Impact of Television*, London, 1967, en meer recent, bijvoorbeeld bij FRITZ, A., *Die Familie in der Rezeptionssituation, Grundlage zu einem Situationskonzept für die Fernseh- und Familienforschung*, München, 1984.

(2) Zie, bijvoorbeeld, EDGAR, P., Families without Television, in *Journal of Communication*, nr. 27, jg. 1977, blz. 73 e.v.

(3) Bijvoorbeeld minder dan 30 minuten zoals bij JACKSON-BEECK, M., The Nonviewers: Who are They?, in *Journal of Communication*, nr. 27, jg. 1977, blz. 65-72.

(4) G. GERBNER hanteert regelmatig deze opdeling: zware kijkers kijken dan 4 uur of meer, lichte 2 uur of minder. Maar, blijkens HIRSCH, P., (The "Scary World" of the Nonviewers, in *Communication Research*, oktober 1980, blz. 420 e.v.) zou Gerbner zelf toegegeven hebben dat dergelijke indeling problematisch is: "Without control group of nonviewers it is difficult to isolate television's impact".

(5) Het basisonderzoek in dit verband (BERELSON, B., What 'Missing the Newspaper' Means, in LAZARFELD, P., STANTON, F., *Communication Research 1948-1949*, New York, 1949) werd later overgedaan voor TV o.m. in Israël door COHEN, D. (People Without Me-

dia: Attitudes and Behavior During a General Media Strike, in *Journal of Broadcasting*, lente 1981, blz. 171-180) en in Nederland door DE BOCK, H. (Gratification, Frustration During A Newspaper Strike and a TV Blackout, in *Journalism Quarterly*, lente 1980, blz. 61-66).

(6) Werkten in het kader van het 'seminarie-omroep' (1e licentie communicatiewetenschap) mee aan het onderzoek: Bastijns Miranda, Beckers Annick, Benaets Sonja, Cums Benny, Heymans Theo, Libbrecht Hilde, Schouterden Nadine, Sevenants Erik, Ule-naers Riet, Verdonck Stanis, Yperman Herman.

(7) ROBINSON, S., Television's Impact on Everyday Life: Some Cross-national Evidence, in COMSTOCK, G., *Television and Social Behavior*, 1972.

(8) STEINER, A. (*The People look at Television*, 1963) stelt een soortgelijke vraag aan kijkers wiens toestel stuk was gegaan - wat indertijd vaker dan nu gebeurde.

(9) Daarin o.m. gesteund door BERK, R., BERK, S., *Labor and Leisure at Home, Context and Organization of The Household Day*, Beverly Hills, 1979.

(10) Achteraf bekeken bleek dit voor sommigen een tijdrovende, soms tv-kijken gedeeltelijk compenserende activiteit!

W. Hesling
L. Van Poecke
(Red.)

COMMUNICATIE: van TEKEN tot MEDIUM

Liber Amicorum Professor J.M. Peters

1985, 232 blz., 800,- BF

Het boek is verkrijgbaar via de boekhandel of rechtstreeks via
PEETERS
Verdeler Universitaire Pers Leuven
Bondgenotenlaan 153
3000 Leuven